

ӘОЖ 81'25

Ф. Дәулет*, Д. Алтынбекқызы

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*E-mail: bodau80@mail.ru

**Қазақ тіл біліміндегі лингвомәдениеттану бағыты және
Абай шығармаларының
қытай тіліндегі аудармасындағы лингвомәдени бірліктер**

Бұл ғылыми еңбекте қазақ тіл біліміндегі лингвомәдениеттану бағытының зерттелу жағдайы, сондай-ақ осы салада еңбектенген тіл ғалымдары туралы сөз қозғалады. Қазақ тіл білімінде лингвомәдениеттану бағыты кенжелеп зерттелген жас сала болып есептеледі. Дегенмен, бұл қазақ тіл білімінде лингвомәдениеттану бағыты ешқашан қарастырылмаған дегенді білдірмейді. Тек ғылыми бағыт ретінде нақты теориялық негіздері құрылып, лингвомәдениеттану ғылымы деген атпен аталмағаны ғана болмаса, қазақ тіл білімінде тіл белгілерінің ұлттық мәдени астарын зерттеп, тіл мен мәдениетті қабыстыра талдау жасаған ғылыми еңбектер көптеп кездеседі. Ал тіліміздегі лингвомәдени бірліктердің өзге тілге дұрыс аударылуы өз алдына бір мәселе. Бұл еңбекте Абай шығармаларының қытай тіліне аудармасынан алынған бірнеше лингвомәдени бірліктің аудармасына талдау жасалды.

Түйін сөздер: Абай, лингвомәдениеттану, Қытай, лингвистика, мәдениет, аударма.

F. Daulet, D. Altynbekkyzy

**Culturological direction in Kazakh language
and lingvocultural units in Chinese translation of Abay's works**

This article provides a methodological framework, describes recent research directions lingvoculture in Kazakhstan and Culturological direction in Kazakh language and lingvocultural units in Chinese translation of Abay's works.

Key words: linguaculture, China, linguistics, culture, Abai, translation.

Ф. Дәулет, Д. Алтынбекқызы

**Современные направления лингвокультурологических исследований
в Казахстане и лингвокультурологические единицы в произведениях Абая
в переводе на китайский язык**

В данной статье приводится методологическая база, описываются современные направления лингвокультурологических исследований в Казахстане и лингвокультурологические единицы в произведениях Абая в переводе на китайский язык.

Ключевые слова: лингвокультурология, Китай, лингвистика, культура, перевод, Абай.

Лингвомәдениеттану бағытының негізін ХІХ ғасырда В. фон Гумбольдт салып кеткен, бірақ жүйелі түрде зерттеу ХХ ғасырдың соңғы ширегінде басталады. ХХ ғасырда тіл ғылымында тіл – қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, сол тілде сөйлеуші халықтың мәдениетінің бейнесі ретінде қарастырыла бастады. когнитивтік лингвистика тілдің таныммен сабақтастығын тілге тиек етіп, тілді ұлттық мәдени код ретінде қарас-

тыру жағын қарқынды дамытуда жол ашты. Когнитивтік лингвистика бағытында өнімді зерттеулер жасаған тіл ғалымы А.В. Костин алғаш болып когнитивтік лингвистикадан лингвомәдениеттану бағытын бөліп көрсетті. А.В. Костинның анықтамасы бойынша лингвомәдени тәсіл тілдің жинақтаушы қызметі туралы ойға негізделеді. Осы негізде халықтың танымы мен сезімі, халықтың тәжірибесі есте қалып, халық жадын-

да сақталады әрі ұрпақтан-ұрпаққа жалғасын тауып отырады. «Когнитивтік лингвистика» атты еңбегінде З.Д. Попова, И.А. Стерниндер когнитивтік лингвистиканы мәдени, лингвомәдени, логикалық бағыттарға бөліп қарастырады. Бұл ғалымдардың пікірлері бойынша былай тұжырымдалады: лингвомәдени тәсіл (тілді мәдени тұрғыдан зерттеу) аталған концептердің тілдік элементтерін ұлттық лингвомәдениет элементтері ретінде және оларды осы мәдениеттің ұлттық ерекшеліктерімен байланыстыра зерттеу – «тілден мәдениетке қарайғы» бағыт деп көрсетеді. Бұл пікірлер В.И. Карасик, С.Г. Воркачев, Г.Г. Слышкин, Г.В. Токарев қатарлы ғалымдар тарапынан қолдауға ие болды. Қазақ тіл білімінде, соңғы жылдардағы тіл мен мәдениеттің өзара қатынасы мәселесі лингвомәдениеттану ғылымы ұстанымдары негізінде қарастырылып ана тілдің, ұлттық рухтың қалыптасуына өз ықпалын жасап, дүниенің тілдік суреті мәселелерінің теориялық аспектілерін зерттеуге жол ашты. Қазіргі таңда қазақ тіл білімінде антропоцентристік бағыттардан туындайтын лингвомәдениеттанымдық зерттеулер қатары артты. Осындай зерттеулердің қомақтылары Ж. Манкеевтың «қазақ тілінің заттық мәдени лексикасы», Ғ. Сымағұлованың «Мағыналас фразеологизмдерінің ұлттық мәдени аспектілері», Р. Авакованың «Фразеологизмдер – ұлттық мәдениеттің айнасы», А. Исламның «Ұлттық мәдениет контекстіндегі дүниенің тілдік суреті», Р. Шойбековтың «Қазақ тілінің қолөнер лексикасы» атты еңбектері болып табылады. Дегенмен бұдан бұрын қазақ тіл білімінде тілді мәдени тұрғыдан қарастыру бағыты мүлде болған емес деуге болмайды. Тек ғылыми бағыт ретінде нақты теориялық негіздері құрылып, лингвомәдениеттану ғылымы деген атпен аталмағаны ғана болмаса, қазақ тіл білімінде тіл белгілерінің ұлттық мәдени астарын зерттеп, тіл мен мәдениетті қабыстыра талдау жасаған ғылыми еңбектер көптеп кездеседі. Ш. Уалиханов, Ә. Марғұлан, І. Кеңесбаев, Р. Сыздық, Е. Жанпейісов т.б ғалымдардың еңбектерін қазақ тіл ғылымында лингвомәдениеттану бағытының пайда болуының алғашқы басқыштары деп түсінуге болады деп есептейді кейбір тіл ғалымдары.

Тіл мәдениеттің ерекше бөлігі. Лингвистер тіл мен мәдениеттің байланысына талдау жасау барысында тілді тек формасы жағынан ғана

емес, сонымен қатар тіл арқылы ұлттың мәдениетінің өткені мен болашағын талдайды. Тілде мәдениет қамтылады, сонымен қатар мәдениеттің өркендеуі тілдің кемелденуі мен дамуына өз ықпалын жасайды. Қазақ тіліндегі мәдени бірліктерді лингвомәдениеттану бағыты тұрғысынан талдау жасау қазіргі кезде өз көлемінде айтарлықтай табыстарға жетуде. Алайда, жеткілікті мөлшерде зерттелу қолға алынып отыр деуге әлі де ерте. Лингвомәдениеттану бағыты қазақ тіл білімінде әлі де жас ғылым. Бұл бағыттың зерттелуді қажет ететін, әлі де толық ашылып үлгермеген қыры мен сыры жетерлік. Бұл тұрғыда қалам тербеп, осы бағыттың кемелденуіне ат салысып жүрген аға буын тілтанушылардың ізінен жетіліп келе жатқан жас ғалымдардың осы салада көптеп еңбектер жазуы бұл бағыттың алдағы жарқын болашағын аңдатады. Дегенмен, қазақтың мәдени өмірінің бірден бір айнасы іспетті осы мәдени бірліктердің өзге тілдерге аударылу жағы қазақ аударматану бағытында да, тілтану бағытында да кенжелеп келеді. Бүгінгі таңда аударманың маңыздылығын атап айтудың өзі артық. Ғаламдық жаһандануға бет алған бүгінгі әлемде ел мен елдің, ұлт пен ұлттың мәдени қарым-қатынасы саяси, экономикалық қарым-қатынастың қарыштап дамуына ілесіп күн санап артуда. Өртүрлі тілде сөйлейтін халықтардың өзара қарым-қатынасы аударманың көмегінде жүзеге асатыны белгілі. Әсіресе, әлемдік аренада өз орнын енді тауып, халықтарға танылып келе жатқан қазақ елінің ұлттық құндылықтары мен мәдени өмірі жүзге таныс болғанымен мыңға бейтаныс. Өзге ел қазақты қазақтың әлемдік ұлы тұлғалары арқылы, әлемге танымал үздік көркем туындылары арқылы танып білері хақ. Сондықтан, қазақ ұлы классиктерінің еңбектерін, ұлы тұлғаларымыздың туындыларын өзге тілге аудару немқұрайды қарайтын шаруа емес. Аудару барысында осы еңбектерде көрініс тапқан қазақ халқының мәдени өмірін, ұлттық құндылықтарын өз биігінде жеткізудің маңызы тіпті де зор. Өзге ұлт өкілдері қазақтың өткені мен бүгінін тек аударма нұсқасынан оқып біледі. Аударманың бұрмалануы не нақты жеткізілмеуі ұлттың рухы мен мәдени құндылықтарының деңгейін төмендетеді. Қазақтың қандай ұлт, қандай ел екенін әлемге танытар осындай жауһар туындылардың бірі, бірегейі – Абай шығармалары. Сондықтан да біз Абай шығармаларының

қытай тіліндегі аудармасындағы кейбір лингвомәдени бірліктердің аударылуына өз әлімізше талдау жасауды жөн көрдік.

Талдауымызды бастамас бұрын лингвомәдени бірлік ұғымына аз кем тоқатала кетсек. Тілдегі бірліктер тұтас мәдениеттің маңызды бөлшектері болып табылады. Тіл мен мәдениет бір-бірінен айырыла алмайтын тығыз байланыста. Әр жер, әр ұлттың өз аумағындағы жергілікті және ұлттық мәдениеті мен дағдысын көрсететін, сол ұлтты екінші ұлттан даралап тұратын, ұлттың тек өзіне ғана тән болмысы мен мәдени жаратылысын көрсететін ерекше тілдік бірліктер болады, міне осындай тілдік бірліктерді лингвомәдени бірлік дейміз. Лингвомәдени бірліктер термині қазақ тіліндегі барлық тар және кең мағынадағы фразеологизмдерді яғни, идиомдар, фразеологиялық түйдектер, фразеологиялық бірліктер, фразеологиялық тіркестер, фразеологиялық сөйлемшелер, коммуникативтік тіркестер, мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар, жұмбақтар, фольклорлық тұрақты сөз үлгілері, сәлемдесу жоралары және т.б. қамтиды. Қазақ тіл біліміндегі лингвомәдени бірліктер қазақ халқының мәдени өмірінің айнасы. Оларды өзге тілге аудару мәселелері әлі күнге түбегейлі шешімін тапқан жоқ. Бұл әлі де тереңдей зерттеуді қажет ететін тақырып.

XX ғасырдың орта шенінен бастап қытай аудармашылары Абай шығармаларын орыс, қазақ тіліндегі нұсқаларынан оқып танысып, қытай тіліне аудару жұмыстарымен айналыса бастаған. Осы кезге дейін Ха Хуанжаң марза бастаған, Су Жоушион, Суңбай, Ақбар Мажитұлы, Набижан Мұхамедханұлы, Қайша Табарқызы сынды аудармашы, зерттеушілер Абай шығармаларын қытай тіліне аударған және Абай шығармалары туралы қытай тілінде ғылыми зерттеу еңбектерін жазған. Аудармашы Ха Хуанжаң бүкіл ғұмырын Абай шығармаларын қытай тіліне аудару мен Абай туралы зерттеулер жүргізіп, Абайды қытай оқырмандарына танытуға жұмсады деуге болады. Ха Хуанжаң Абай өлеңдерінің толық жинағын аударумен қатар, «Абай қара сөздерін» және «Абай жолының» екі томын да қытай тіліне аударған. Ол бізге «Абай әңгімелер жинағы» (阿拜故事集, – Халық әдебиеті баспасы, 1958-07), «Абай өлеңдерінің таңдамалы жинағы» (阿拜诗选, – Шинжияң халық баспасы, 1982-06), «Абайдың қара сөздері» (阿拜箴言录, – Шинжияң халық баспасы, 1984), «Абай зерттеу-

лер жинағы» (阿拜研究文集, – Ұлттар баспасы, 1995-09) т.б. еңбектерімен белгілі. Аудармашы – қытайдың Тарбағатай аймағында дүниеге келгендіктен қазақ тіліне жетік болған. Жастайынан қазақтармен етене араласқан ол Абай атына қанық боп өскен. Абай шығармаларының терең ойы мен көркем тілі аудармашыны өзіне тәнті еткенін жиы тіліне тиек ететін. Оның қазақтар арасында тараған Хабай есімі де бар, қытай тіліндегі толық аты Ха Хуанжаң. Қазақтың арасында ер жетіп, қазақтармен тығыз қарым-қатынаста болған аудармашы қазақ халқының тарихы мен мәдени өмірін, ұлттық құндылықтарын терең сезіне білетіні жоғары сапада жасалған аудармасынан айқын көрінеді.

Абай өлеңдерінің сүбелілерінің бірі есептелінетін «Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды арман» атты өлеңнің мына бір шумақтарын аударма нұсқасымен салыстыратын болсақ:

Қартайдық, қайғы ойладық, ұлғайды арман,
Шошимын кейінгі жас балалардан.
Терін сатпай, телміріп көзін сатып,
Теп-тегіс жұрттың бәрі болды аларман.

年纪愈大, 烦恼和悔恨愈多,
年轻人的行为使我惊愕;
不爱劳动, 整天注视别人,
心中就想着敲诈与勒索。

Осы бір шумақтың аудармасынан-ақ аудармашының шеберлігін байқауға болады. Аудармашы бұл шумақтарда әрбір сөздің астарлы мағынасын терең сезіне отырып, дәл жеткізумен қатар, ондағы әрбір тармақты өзара мағыналық жағынан үндестіріп, дыбыстық жағынан ұйқастырып шығаруды да назарынан тыс қалдырмаған. Мұндағы «терін сату», «телміріп көзін сату», «аларман болу» сынды ауыспалы мағынадағы фразеологиялық бірліктер қытай тілді оқырманның ойына қонымды етіп берілген. Қазақ тілінде «терін сату» тіркесі адал еңбегімен күнелту, табан ет маңдай терімен адал мал табу деген мағынаны білдіреді. Аудармашы бұл бірлікті еңбекті сүю, еңбекқор, адал еңбегімен жұмыс жасайтын деген мағынада береді. Егер бірліктерді тура мағынасында аударған жағдайда мағыналық қателік болары айдан анық. Бұл тұста аудармашының контексті жете түсініп, ғажайып шеберлікпен аударма жасағанына тағы бір рет көз жеткіземіз. Сонымен қатар аудармашы кей тұстарда аударманың тіпті де жанды болу-

ын жүзеге асыру мақсатында, кей тармақтардың орнын ауыстырып, негізгі мазмұнын сақтау негізінде тұлғасын өзгертіп берген. Мысалы:

Жарлы алады: қызметпен өткерем деп,
Елубасы – «шар салып, леп берем» деп.
Жалаңаяқ жат мінез жау алады,
Бермей жүрсен мен сені жек көрем деп.

五十户长许诺: «选举时我会投你一票。»
穷汉伸着手掌: «有什么差事您尽管找我。»
心怀恶意贪得无厌的仇人也说:
你过分吝啬当心会遭到冷落! »

деп келетін шумақта алдыңғы екі тармақтың орнын ауыстырып, сол арқылы мәртебе мен лауазымға баса мән беретін қытай оқырмандарына тіпті де түсінікті бола түсуіне мүмкіндік жасайды. «Шар салып, леп берем» деген тіркес «сайлауда мен саған бір дауыс берем» деп аударып, өлеңнің айтпақ ойын анық жеткізе білген. Сонымен қатар осы өлең шумақтарында айтылатын би, болыс сынды мансап аттары қытай тіліне «毕», «卜勒斯» деп дыбыстық аударма жасалса, ал «елубасы» деген бірлік «五十户长» деп аударылған. Осы тұстан қытай феодалдық қоғамындағы ел басқару жүйесінің қазақ елінен өзгеше тұстары мен ұқсастығын байқауға болады. Қытай тілінде би, болыс сөздеріне нақты балама табылмайды, алайда, елубасы сөзіне дөп түсетін «五十户长» деп аталатын мансап бар. Қытай ел басқару жүйесінде мың отбасыдан құралған ауылды басқарушыны «мың басы», жүз отбасыдан құралатын ауылды басқарушы «жүзбасы» ал елу отбасыдан құралған ауылды басқарушы «елубасы» деп аталатын болған. Нақты балама табылмаған жағдайда атауларды транскрипциялау тәсілімен аудару қытай тіл ғылымында үйреншікті жағдай. Сондықтан да қытай оқырмандары бұл сөздерді қазақ тіліндегі мансап атаулары деп қабылдай алатыны күмәнсіз.

Дегенмен, аударманың кей жетпей тұрған тұстарынан да айта кеткеніміз жөн болар. «Қансонарда бүркітші шығады аңға» атты өлеңінде қыс мезгіліндегі табиғат көрінісін, ақынның өз сезімін және саятшылықтың қызуы мен қызғылықты сәттерін сипаттайтын мынадай өлең жолдары бар:

Қансонарда бүркітші шығады аңға,
Тастан түлкі табылар андығанға.
Жақсы ат пен тату жолдас – бір ғанибет,
Ыңғайлы ықшам киім аңшы адамға....

大雪过后猎人们结队远征，
向狐狸出没的深山挺进；
亲密的猎友跨骏马别有情趣，
紧身的战衣更显出骑士的雄风。

Бұл өлеңнен көретініміз – қазақ халқы мекен еткен жердің қысқы табиғаты, бүркіт салуға шыққан саятшылар тобы, ермек үшін еңбек еткен ширақ кимыл үстіндегі адамдар, көпшілік елдерде бүгінгі заманда ұмыт болған бүркіт салу өнері. Өлеңде қар басқан елсіз таудың сағасы, сәт сайын құбылған толып жатқан өзгеріс, кимылдар, аңшылардың лепірген көңіл-күйі мен мінез-құлықтары ойға қонымды, көңілге иланымды болып шынайы беріледі.

«Қансонар» бүркіт баптап, тазы жүгіртіп, аң аулайтын сахара мәдениетінен аңдататын лингвомәдени бірлік лексикалық жағынан «қан» және «сонар» деген екі түбірден жасалған біріккен сөз. Мұндағы «қан» сөзі аң ұстап, қанжығасы қанды болуы деген мағынаны білдірсе, «сонар» мынадай бірнеше мағыналарды білдіреді: 1. Жаңа жауған қар бетіне түскен аңның ізі; 2. Сонарлау – аңның жайылып шығуы; 3. Қалың қар жауып ашылғаннан кейінгі аңға шығуға қолайлы тынық күн [2, 736-б.]. Қазақ халқының саятшылыққа шығуға оңтайлы уақытты «қансонар» сөзімен бейнелеуінің сыры осы біріккен сөздің екі компонентінің терең мағынасында жатыр деуге болады. Себебі, қыс түскен алғашқы күндері қырбақтанған ұлпа қар жауып, таң ата басылады. Жерге жарық түсе сала қоян, түлкі сынды аңдар өз інінен ұзап, жайылуға шығады. Жаңа жауған қырбақ қардың бетінен жайылған аңның ізі тайға таңба басқандай анық көрінеді, саятшылар дәл осы ізге түсу арқылы көздеген анын дөп басып табады. Аңды тығылып жатқан жерінен қағушылар үркітіп жазыққа шығарып, бүркіттің іліп алуына мүмкіндік жасайды. Осылайша саятшылар олжалы болып қанжығасы қанданады. Міне, байқап отырсаңыз «қансонар» деген осы бір бірліктің тұла бойына саятшылық өнерінің бар болмысы сыйып тұр. Аудармашы «қансонарды» «қалың қардан соң» (大雪过后) деп аударған. Қытай тілінде бұл ұғым болмағандығы себепті «қансонар» сөзіне дәлме-дәл балама табыла қоймайды. Дегенмен, аудармашы бұл тұста түсіндірме аударма тәсілін қолданады, «қансонар» деген жаңа жауған қар екені анық, алайда ол жай ғана қар емес, саятшыларға саят құрып, көңіл ашуға қолайлы қар. Қансонар де-

ген сөзді естігенде атқа мініп, қолдарына бүркіт ұстап, қағушыларын жанына ерткен саятшы топ елестейді. Сондықтан да бұл бірлікті жай ғана «қар» деп түсіну жеткіліксіз. Бұл бірлік қазақы спорт түрінің бір түрі – саятшылық саласының кәсіби термині десек те, не болмаса реалия сөз десек те болады. Сондықтан да бұл бірлікті өзге тілге аударуда терминдер мен реалия сөздерді аудару тәсілін қолдануға да болар еді. Нақтырақ айтар болсақ, «қансонар» бірлігін дыбыстық айтылуы бойынша «寒索娜尔» деп аударып, мәтіннің аяқ жағына осы бірлік туралы толық мәлімет бергенде, оқырман қауым қансонарды тек қар деп қана түсінуден қарағанда, тіпті де толық түсінікке ие болар ма еді деген ойымыз бар.

Әрі қарайғы жерде кездесетін тағы бір лингвомәдени бірлік – «бүркітші». Бүркітші – бүркітті қолға үйретіп, аңға салушы адам. Бұл бірлікті қытай тілінде «猎人» (аңшы) деп аударған. Бәрімізге белгілі, қазақ тілінде «бүркітші» мен «аңшы» екі басқа ұғым. Аңшылықтың жұртқа белгілі бірнеше түрі бар. Ол аңшылардың қолданатын құралына қарай, мерген, қақпаншы, саятшы (бүркітші) деп үш түрге бөлінеді. Бұлардың ішінде саятшылық қызығы мен қиындығы мол ойын түрлерінің бірі болып, әсіресе бүркіт салу осы саятшылық қимылдар ішіндегі қызығы мол, қатысатын адам саны біршама көп ең негізгі бір түрі. Бүркітті қолға үйретіп, бабын тауып, қайырып, аңға салушы бапкер «бүркітші» деп аталады. Аудармашы осы бірлікті «猎人» (аңшы) деп аударған. «猎» аң аулау деген мағынаны білдіреді. «猎人» аң аулауды кәсіп ететін адам деген мағынада [3, 797-б.]. Осы «猎» сөзімен жасалатын «猎狗» (аң аулауға үйретілген ит, тазы ит), «猎枪» (аң атуға қолданылатын мылтық), «猎鹰» (аң аулауға үйретілген бүркіт) сөз тіркестері бар. Бұдан көретініміз аң аулаушы адам да, хайуан мен құстар да бола алады. Ал бүркітшілікті тек адам ғана істей алады. Бүркітті тек адам ғана қолға үйретіп, баптап аңға салады. Осы тұрғыдан алғанда «猎人» деген бұл балама «бүркітші» деген сөздің нақты мәнін дәп басып көрсете алмайды. Бұның нәтижесінде, осы сөзбен байланысып жатқан қазақтың бүркітшілік дәстүрі назардан тыс қалады. Бүркітшіліктің өзге аңшылық түрлеріне салыстырып қарағанда ең бір бөгенайы бөлек тұсы – осы бүркіт баптау

әрекетінде жатыр деуге де болады. Бүркіт ұстап, баптап, аңға салу екінің бірінің қолынан келе бермейді, бүркітті балапан кезінен ұстап, қолға үйретіп, баптап, қайыруын келтіру ұзақ уақыт пен ақыл, қайратты талап ететін машақатты шаруа. Ол үшін мол тәжірибе, жалғасымды дәстүр, ерекше ұқыптылық пен парасаттылық керек. Қысқасы, аңшылық бір басқа да, бүркітшілік бір басқа. Сол себепті, бұл бірліктің қытай тіліндегі мынадай баламасын ұсынғымыз келеді:

1. «驯鹰猎人» бұл баламадағы «驯鹰» бүркіт баптау деген мағынаны білдіреді. Сонда балама толығымен бүркіт баптаушы аңшы, яғни, бүркіт баптап, бүркітке аң аулаушы деген мағына береді. Бүркітшілік – аңшылық аясындағы бір сала болғандықтан да аңшы деген сөзді қысқартып төмендегідей беруге болады:

2. «驯鹰者» мұндағы «者» қытай тілінде етістіктен зат есім туғызушы жұрнақ. Мысалы: «发明者» (жасампаздық жаратушы), «说话者» (сөйлеуші) және т.б. сонда «驯鹰者» сөзінен «бүркіт баптаушы» деген мағына шығады. Бүркітті кім баптаса, сол аңға салары айтпасақ та белгілі. Түптеп келгенде бұл балама «бүркітші» деген мағынаны толық болмысымен бейнелеп бере алады деп сеніммен айтуымызға болады.

Қорыта келгенде, болашақ маманның лингвомәдени танымдық білімнің болуы өз елінің мәдениетін, салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын жан-жақты танып, ұлттық құндылықтарды игеруімен байланысты. Лингвомәдениеттану – ұлттық сипаты бар деп танылатын әлеуметтік, танымдық, этика-эстетикалық, рухани және тұрмыстық қатынастар мен олардың заңдылықтарын тілдік құрал арқылы зерттейтін тіл білімінің бір бағыты. Осы тұрғыдан алғанда лингвомәдениеттанудың негізгі мақсаты – ұлттық болмыстың тілдегі көрінісін, халықтың танымдық рухани болмысын, мәдениетін тілі арқылы өзге халықтарға таныту. Тілдегі лингвомәдени бірліктердің барлығы аударма практикасы үшін ең қиын, күрделі мәселелердің бірі. Біз Ха Хуанжаң мырзаның аудармасын сынап-міннеп, шеберлігіне шек келтіруден аулақпыз. Тек халқымыздың мәдени құндылықтарын айшықтайтын осындай лингвомәдени бірліктердің өз деңгейінде дұрыс баламасын тапса екен деген үміттеміз.

Әдебиеттер

- 1 Абай өлеңдер жинағы. – Алматы: Жазушы, 1976.
- 2 Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. – Алматы: Дайк-пресс, 2008.
- 3 Осы заман қытай тілі сөздігі, 1996.
- 4 Ха Хуанжаң. «Абай өлеңдерінің таңдамалы жинағы» (阿拜诗选. – Шинжияң халық баспасы, 1982-06.)
- 5 Ха Хуанжаң. «Абай зерттеулер жинағы» (阿拜研究文集. – Ұлттар баспасы, 1995-09)
- 6 Воробьев В.В. Лингвокультурология: (Теория и методы). – М., 1997.
- 7 Маслова В.А. Лингвокультурология. – М., 1997.
- 8 Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 б.
- 9 Дәулет Ф. Лингвомәдениеттану: қытай және қазақ тілдерінің салғастырмалы фразеологиясы. – Алматы: Қазақ университеті баспасы, 2000.

References

- 1 Abay olengder zhynage. Zhazuxe baspase, Almate, 1976.
- 2 Kazakh tilining tusindirme cozdigi. – Dayk-press baspase, 2008.
- 3 Osezaman kitay tili sozdigi, 1996.
- 4 Ha Huanzhang. «Abai olengderining tangdamale zhynage» (阿拜诗选- XinJiang Halyk baspase, 1982-06.)
- 5 Ha Huanzhang. «Abai zertteuler zhynage» (阿拜研究文集- Ulttar baspase, 1995-09.)
- 6 Vorobev V.V. Lynguakulturologya: (Teorya metody). – M., 1997.
- 7 Maslova V.A. Lynguakulturologya. – M., 1997.
- 8 Popova Z.D., Sternyn Y.A. Kognytynvaya lybgvystyka. – M.: AST: Vostok-Zapad, 2007. – 314 s.
- 9 Dauler F. Lynguamadenyettanu: keraу zhane kazakh tilderining salgastermale frazeologyase. – kazakh Universyteti. – Almaty, 2000.